

שאלה א

ישראל שקנה עגל מן הגוי, שאמו של העגל נדרסה מן הזאב בעורה מעוברת. אם יש לאסור העגל באכילה, משום שנדרסה בימי עבודה:

תשובה. הנה דין זה יש צו שני חלוקות דיני טרפות. האחד, שכתוב בשאלה מאחר שנדרסה. והשני, דמסתמא העגל נתגדל ע"י שינק מן האם שהיא טריפה. ואפילו אם היה ספק אם ינק אם לא, מ"מ אם הוא כרוך אחריה מסתמא ינק ממנה כמ"ס ציו"ד סי' שט"ז (סע' ז) לענין צבור^א, והוי כמו בהמה שנחטמה כל ימיה דצדריס האסורים דאסורה כמ"ס רמ"א ציו"ד סימן ס' (סע' ה). א"כ יש לאסור צנידון דידן הולד מחמת שינק מן הטרפה ונחטמה כל ימיו דצדריס האסורים. על כן אמרתי לצאר דין זה, בכל שני חלוקות הטרפות השייכים צנידון דידן.

תחלה נבאר, אם יש היתר צנידון דידן מלד מה שינק העגל מן הטרפה. אקדים לשון הרמ"א בהגה"ה סימן ס' (סע' ה): בהמה שנחטמה דצדריס אסורים מותרת, אבל אם לא נחטמה כל ימיה רק דצדריס אסורים אסורה עכ"ל. והא דכתב צס"י קמ"ז סעיף י"א: בהמה שנחטמה מכרשיני עכו"ם מותרת וכו'. מיירי שלא נחטמה כל ימיה, דהוי זה וזה גורם דמות, אבל נחטמה כל ימיה אסורה. אי נמי יש לחלק צנידון אחר, לפי מה שאכתוב לקמן בס"ד. ומ"מ יש להקל צנידון דידן,

משום דגם נחטמה כל ימיה כתב צמרדכי (יצמות פ' אלמנה רמז סו) שהיא מותרת וכו'.^ג וא"כ צנידון דידן איכא ספק ספיקא, חדא דלמא כמ"ד אין דרוסת הזאב בגסה^ד, ואת"ל דהלכה כמ"ד דרוסת הזאב אפי' בגסה^ה דילמא הלכה כמ"ד דאפי' נחטמה כל ימיה דצדריס האסורים מותרת.

ודע, שהמוס' כתבו צמס' חולין דף נח (ע"א) ד"ה והלכתא וצמס' צ"ק דף מ"ז (ע"א ד"ה מ"ט גופיה היא) לחלק [א] בין צינת טריפה לולד טריפה, משום דעובר יש לו חיות בפני עצמו וליכא למימר שנטרף עם אמו, כמו שאעתיק דצריהם צממוך. ויש להקשות על דצריהם, מי הכריח לבעלי המוס' לחלק חילוק זה בין צינת טריפה לולד טריפה, הרי מפורש בהדיא צמ' חילוק בין ולד טריפה לצינת טריפה צענין אחר. והוא צמס' תמורה דף ל"א (ע"א) צפלוגת דר' אליעזר ור' יהושע (הנ"ל)^ו, אמרינן: עד כאן לא פליג עליה ר' אליעזר אלא צולד בהמה דמאורא קא רציא, אבל צינת טריפה דמגופה קא רציא וכו'. ופירש"י: ולד צמעי בהמה אינו אדוק בגופה, אלא תלוי באויר ומעצמו הוא נוצר וגדל והולך, אבל צינה כל זמן שאינה נגמרת אדוקה באשכול וגדילה ונגמרה מגוף התרנגולת. לישראל אחרינא מאורא קא רציא, לאחר שגולד והולך וגדל, הלכך עיקר גדולו אינו מאמו, אבל צינה מגופה [דתרנגולת] קא רציא, והדבר מוכח לה שלאחר

◆ הגהות הגרע"א מכת"י ◆

[א] נ.ב. במחילת כבוד תורתו, תוס' לא כתבו לחלק בזה בין ביצה לולד, אלא דבאו ליתן טעם הא דלענין נגיחה קי"ל דעובר ירך אמו, ואי ליתא לאם משתלם מולדה, ולענין טריפה הולד מותר. ובוה חלקו, דבטריפה דתלוי בחיות, כיון דיש לולד חיות בפני עצמו מותר. והש"ס בתמורה מחלק, הא דביצת טריפה אסורה, היינו משום דאף דטריפה בחיות תליא מלתא, מ"מ כיון דאגידא ביה אסור. ואין כאן ריח קושיא על תוס', ופשוט.

ויד אברהם שם. וכן האריך להוכיח בנחלת ברוך [לבעמ"ח מנחת ברוך] יו"ד דיני זה וזה גורם סי' יח מטעם דהבהמה גופיה נחשב חד גורם דהיתרא ע"ש. ג. כן פסק בשו"ע יו"ד סי' נז ס"א. ד. בט"ז שם סק"ג הביא דהב"ח שם סק"ב חש להחמיר כשיטת בעלי התוס' דס"ל כן ע"ש. ובעגלים קטנים גם דעת הרש"ל להחמיר, עי' ביש"ש חולין פ"ג סי' ע. ה. שם פליגי ר"א וחכמים בולד טריפה אי קרב לגבי מזבח, ובגמ' מוקי פלוגתיהו אי עובר ירך אמו. ועי' בחולין

א. שם איתא: לקח בהמה מניקה מהעכו"ם אינו חושש שמה בנה של אחרת היא מניקה וכו', ומקורו בגמ' בכורות כד ע"א: אר"י ראה חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה, ופירש"י שכרוך וכו' שדבוק אחריה ומניקתו. ומש"כ רבינו דאם היא כרוך אחריה מסתמא ינק ממנה, מצינו כן לענין אותו ואת בנו ביו"ד סי' טז סע' ה ובט"ז שם סק"ה. ב. והש"ך סי' ס סק"ה הביא עוד כמה ראשונים דס"ל כן. ובפר"ח שם אות ה פסק דעיקר הדין להקל, וכ"כ בהגהות חת"ס

וראיתי זש"ך סימן ס' (סק"ה) ללא כיון יפה צדין זה צהמה שנתפטמה צדריס אסורים, על כן מוכרח אני להאריך בזה. דמה שהאריך ליתן טעם לדברי המרדכי שמחיר צהמה שנתפטמה כל ימיה צדריס אסורים, אין הטעם כמ"ש הוא. אלא לענ"ד משום דס"ל להמרדכי כדברי הרמב"ם (פירוש המשניות תמורה פ"ו מ"ה) והצטרורה (שס), דאין הלכה כר' חנינא בן אטיגנוס¹.

ועוד, אף אח"ל דהלכה כר' חנינא בן אטיגנוס, אינו מן הנורח להחילוק שחילק זש"ך צין טרפות לרשני עכו"ם, אליבא דעת המרדכי. וצלי ספק נעלם מן צעל הש"ך² דברי הצטרורה פרק כל האסורין (שס), וז"ל: כשרה שינקה מן הטרפה אסורה כל אותו היום שינקה מעת לעת היא פסולה להקדשה, הואיל ויכולה לעמוד על אותו חלב בלא אכילה אחרת, ואינו מתעכל ממעיה עד שנשלים מעת לעת. אצל לאחר שנתעכל ממעיה מודה ר' חנינא שהיא כשרה, דאפילו צהמה שנתפטמה מרשני עכו"ם הכל מודים שהיא כשרה למזבח וכו', עכ"ל שם. א"כ אותו הטעם ס"ל להמרדכי וסייעתו להחיר צנתפטמה כל ימיה צדריס אסורים, והיינו שישחטו אותו אחר מעת לעת, אצל צמוך מעת לעת אסורה.

והפעם שכתב זש"ך על דברי המרדכי³ לחלק צין כרשני עכו"ם שאסור צהנאה וכו', אצל לענין אכילה שרי כיון שאינו אוכל האיסור עצמו וכו' עכ"ל. אינו משמע כן בגמ' פרק כל האסורין (לא ע"א), אדברי ר' חנינא בן אטיגנוס דאמר כשרה שינקה מן הטרפה אסורה למזבח, מאי טעמא אילימא דמפטמא מינה, אלא מעתה האכילה כרשני עכו"ם ה"נ שאסורה וכו'. ולישנא דהכי נמי שאסורה, משמע דפשיטא ליה טפי להחיר כרשני עכו"ם מן טריפות. ועל כרחק משום דטריפה הוא איסור מצד עצמו, אצל כרשני עכו"ם אין איסור מצד עצמו, דהם

שינאת אינה גדילה וכו' עכ"ל (רש"י). וא"כ יש לעיין, מה היה חסר לצעלי החוס' בחילוק שמחלק הגמ', ומחלקים חילוק אחר שיש לעובר חיות צפני עצמו⁴.

ואף אם נדחוק דמ"ש חוס' חילוק שיש לו חיות צפני עצמו, היינו חילוק שאמרו בגמ' דתמורה לפי לשון הראשון של רש"י. דזהו דוחק הוא ללא קרב זה אל זה, דרש"י פירש שאינו אדוק בגופה, ולסברת החוס' אפילו אדוק בגופה יש לו חיות צפני עצמו. ועוד, דא"כ היה להחוס' להציא בחולין וצמס' צ"ק דברי הגמ' הנ"ל. ועוד, דמי הכריע להחוס' ללשון ראשון של רש"י, ולא חירצו כפי לישנא אחרת של רש"י. ועוד, דהו"ל להחוס' למינקט לישנא דגמ' ופירש"י, ושינה הלשון דיש לו חיות צפני עצמו.

ונראה, דס"ל להחוס' דסברת הגמ' דתמורה הוא נגד דברי הגמ' צ"ק, ומשום הכי הוצרכו לחילוק אחר. והוא, דאמרין צ"ק (מו ע"א): פרה שהזיקה גוצה מולדה, מאי טעמא גופיה הוא וכו', תרגומא שהזיקה אינו גוצה מצינאה וכו'. א"כ הדברים אלו הם הפוכים ממ"ש בגמ' דתמורה הנ"ל, דשם אמרו [דולד] מאוירא קא רציא ולא גופא היא וצינאה מגופה קא רציא, ושם אמרו להיפוך דצינאה לאו גופא וולד גופא היא⁵. על כן הוצרכו החוס' לפרש על פי הסוגיא דצ"ק טעם אחר, משום דולד יש לו חיות צפני עצמו, ולא כמ"ש בגמ' דתמורה. ואע"ג דיחצאר לקמן צסם החוס' דס"ל לחלק צין דין דנגיחה לטריפות, מ"מ י"ל דס"ל להחוס' לדייק מלשון שאמר (צ"ק שס) גבי ולד דגופא היא וגבי צינאה לאו גופא, משמע להו דאותה סברא דמאירא קרצי אינו סברא קיימת, משום הכי כתבו חילוק אחר שיש לו חיות צפני עצמו, דאז אע"ג דגופא היא כיון שיש לו חיות [צפני עצמו] לאו ירך אמו הוא, ודו"ק.

קאמר רק לפי הס"ד אבל לפי מאי דמסיק ליתא ע"ש. ודבריו צ"ע, דבמסק' אינו חוזר בביצה אלא באפרוח משום דאסורא ועפרא בעלמא אבל ביצת טריפה אסור, וכ"פ ביר"ד סי' פ"ו ס"ג וס"ז ודו"ק. ומש"כ רבינו להלן דאותה סברא אינה קיימת לא קאמר כהדברי מלכיאל דאינו להלכה אלא דהסברא לבד אינו קיימת. ו. דס"ל שם דכשרה שינקה מן הטרפה פסולה מע"ג המזבח. ט. באמת הש"ך בעצמו שם סוף סק"ה מביא הברטנורא, אמנם הביא רק מש"כ דאין הלכה כרחב"א ולא גוף פירושו במשנה. י. שמתיר בנתפטמה

נח ע"א דמבואר דהך חכמים דפליגי אר"א היינו ר' יהושע. ו. והעיר חכ"א דהסוגיא דתמורה קאי למ"ד עובר לאו ירך אמו, דמורה בביצה דאסור, וא"כ הסברא דולד מאוירא קרבי קאי ג"כ להך מ"ד דלאו ירך אמו, ומש"ה החוס' שכתבו לפרש למ"ד עובר ירך אמו דטריפה שאני, כתבו טעם אחר. ו. וכן הקשה מהר"ץ חיות בב"ק שם, והניח בצ"ע. ובס' בית אהרן עמ"ס ב"ק חילוק בזה בין נגיחה לדין איסור והביא שכ"כ בשטמ"ק ב"ק שם בשם המאירי. ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' נו ד"ה ונראה תי' דהגמ' תמורה

היתר אלא שהם לעכו"ם. גם התוס' צמס' תמורה (שם ד"ה שינקה) כתבו בלשון הזה: וה"ה כרשיני עכו"ם. משמע דאין לחלק ביניהם.

אבן לשון הצרטורה הנ"ל, דכתב: [אצל לאחר שנתעכל ממעיה מודה ר' חנינא שהיא כשרה], דאפי' בהמה שנתפטמה בכרשיני עכו"ם [הכל מודים שהיא כשרה] וכו' (עכ"ל). מדכתב אפילו, משמע דפשיטא טפי לאסור בכרשיני עכו"ם מן בהמה שינקה מן הטרפה. [ו]גם עליו יש לדקדק מדקדוק שאמר בגמ' אלא מעתה וכו'. הלכך נראה דעת המרדכי וסיעתו הוא כאשר כתבתי לעיל, דאירי אחר מעת לעת משינך דנתעכל החלב^א.

גם נלע"ד ליישב דברי רמ"א שאוסר צנתפטמה כל ימיה צדצרים אסורים, על פי שיטת התוס' פרק כל האסורים (הנ"ל) שכתבו כן אליבא דר' חנינא, ודעת הרמב"ם והצרטורה דכתבו דאין הלכה כר' חנינא בן אטיגנוס. דל"ע מאיזה טעם פסקו דלא כוותיה, כיון שאין שום חולק עליו. גם ראינו שהרמב"ם מפרש פירוש אחר בגמ' (תמורה שם), דלא כפירש"י ז"ל. אלא דמוקי הגמ' הא דר' חנינא כגון שינך חלב רותח משחרית לשחרית, הואיל ויכולה לעמוד עליו מעת לעת. ופירש רש"י (ד"ה הואיל): לעמוד מעת לעת בלא [שום] אכילה אחרת, וכשהגיע מעת לעת חזרה וינקה, הלכך כל גדילתה ממנו היא אפי' אכלה דברים אחרים צינתיים עכ"ל. הרי מדברי רש"י נראה לחלק בין אם נתפטמה כל ימיה או לא. והרמב"ם מפרש דאין חילוק, ואם נתפטמה כל ימיה צדצרים אסורים מותרת, אלא שצריך שיהא שחיטת הצהמה אחר מעת לעת משעה שאכלה דברים האסורים. א"כ יש לתמוה על הרמ"א שפסק כדברי התוס' שהם אליבא דפירש"י, ולא הזכיר שהרמב"ם חולק, וגם הצרטורה חולק כמ"ש לעיל.

ובדי לתרץ זה, נעורר תחלה לתרץ צמ"ש הרמב"ם וצרטורה דאין הלכה כר' חנינא, למה לא פסקו כוותיה כיון דאין שום חולק עליו לא צמסנה ולא צדצייתא. ונראה לענ"ד משום שהם מפרשים דברי ר' חנינא דלא

אירי צנתפטמה כל ימיה צדצרים האסורים כמו דפירש"י, משום דס"ל דצכהאי גוונא לכולי עלמא שרי, כיון שהמאכל הוא מעוכל ואינו אוכל האיסור עצמו אף שהצהמה נתפטמה, וכמ"ש תוס' צמ"ז דף מ"ט ע"א (ד"ה שאם נטע)^א. ומשום הכי מפרשים דברי ר' חנינא שצריכה שיהא שוה קודם שחיטה מעת לעת, וצחוק מעת לעת היא אוכלת דברים המותרים, רק שלא תאכל מעת לעת דברים האסורים דהוי זה וזה גורם דס"ל לר' חנינא לאסור. והלכך פסק הרמב"ם והצרטורה דלא כר' חנינא, לפי דאין קי"ל (יו"ד סי' קמז סע' יא) וזו"ג מותר גבי כרשיני עכו"ם, וא"כ אין הלכה כר' חנינא בן אטיגנוס, דדבריו הם שלא כהלכתא. ופירוש זה נכון מאד.

ובזה אחי שפיר מ"ש צמ"ש (תמורה) הנ"ל: אלא מעתה האכילה כרשיני עכו"ם ה"נ לאסור וכו'. משמע דהוא דומיא דכרשיני עכו"ם, דכשם דכרשיני עכו"ם טעמא דזו"ג, ה"נ צדין דכשרה שינקה מן הטרפה נמי הוא צענין דזו"ג. ומשום הכי פירש הרמב"ם דאירי דאכלה תוך מעת לעת דברים המותרים, דאז הוי זו"ג.

וזו מצוה ג"כ מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות (שם) שכתב: ואין הלכה כר' אליעזר וכו' חנינא בן אטיגנוס עכ"ל. ומצוה מדהזכיר הרמב"ם דברי ר' אליעזר ור' חנינא כחדא, משמע דס"ל דחד טעמא אית להו. דכשם שצולד טריפה טעמא דר' אליעזר משום דס"ל זו"ג אסור^ב, ה"נ טעמא דר' חנינא כן.

ובי תימא מנ"ל להרמב"ם והצרטורה הא, דילמא טעמא דר' חנינא לאו משום דזו"ג הוא. ואל דדיוקו של הרמב"ם מלשון הגמ', דפריך אלא מעתה האכילה כרשיני עכו"ם וכו', כמ"ש לעיל דמוכח דטעמא דכשרה שינקה מן הטרפה טעמא משום דזו"ג הוא. גם מדויק כן מלשון המשנה, דסידר רבי המשניות והעמיד פלוגתא ר' אליעזר ור' יהושע צולד טריפה אלא ר' חנינא בן אטיגנוס, שמע מינה דר' חנינא אירי ג"כ מזו"ג. ומשום הכי פי' [הרמב"ם] שלא אכלה מעת לעת דברים האסורים,

ס"ק פא. יב. בתוס' כתבו כן על גידולי איסור שמותר משום שאינו אוכל האיסור עצמו רק גידוליה, וא"כ ה"ה באוכל בהמה שנתפטמה מאיסורים אינו אוכל האיסור עצמו. וגם הש"ך בס"ס סק"ה הביא רא"י לשיטתו מתוס' זו. ג. בנטרפה ולבסוף נתעברה כדאיתא בגמ',

כל ימיה אף דהוי רק חד גורם, ובגמ' ע"ז מט ע"א מוכח דדוקא זו"ג מותר הא חד גורם אסור. יא. וכע"ז כתב בכנה"ג הגב"י אות י בא"ד. ובפמ"ג שפ"ד סק"ה האריך בביאור דברי הש"ך והקשה על הכנה"ג, וע"ש במגד שמים. ועי' לבושי שרד חידושי דינים ליו"ד

דמסתמא אכלה צינתיים תוך מעת לעת דצרים המותרים והוי זוז"ג.^י

אבל דעת רש"י והתוס' (תמורה שס) דאין דצרי ר' חנינא תלויים צפלוגמת ר' אליעזר ור' יהושע כלל. ור' חנינא מילתא צאפי נפשה קאמר, שאם נתפטמה כל ימיה דצרים אסורים שחרית חלצ רוחא טריפה, אסורה. אע"פ שאכלה צינתיים דצרי היתר לא הוי זוז"ג, כיון שינקת שחרית חשוב כל גדילתה ממנה כמ"ס רש"י (ד"ה הואיל) צהדיא, ומשום הכי הוי חד גורם. דוק בלשון רש"י, ותמנא כמ"ס. וא"כ ליכא מחלוקת על דצרי ר' חנינא, דאפי' ר"א דס"ל זוז"ג אסור^ט מודה צוה דשרי, דהוי חד גורם. וכיון דאחיין דצרי ר' חנינא אליצא דצרי הכל, משום הכי פסק כר' חנינא בן אטיגנוס כיון שסתם משנה כוותיה, ואין שום חולק עליו לא במשנה ולא בגמ'. וצוה מיושצ היטב כל מה שהקשינו, גם מיושצ מה שהניח בספר ש"ך צ"ע, וכן בברשיני עכ"ס נמי דינא הכי.^ט

ויותר נראה לפרש על פי פירוש זה שכתבתי דצרי הרמז"ס, דגם הרמז"ס ס"ל דצנתפטמה כל ימיה דצרים אסורים ולא אכלה צינתיים דצרי היתר כלל, דהנהמה אסורה. אלא הרמז"ס איירי דאכלה צינתיים דצרי היתר ג"כ דהוי זוז"ג, משום הכי פסק דאין הלכה כר' חנינא, אבל היכא דלא אכלה היתר כלל לכולי עלמא אסורה.^י ומשום הכי מיושצ מה שהקשינו מה שלא הזכיר רמ"א צהגה"ה דצרי הרמז"ס, כיון דהרמז"ס מודה צנתפטמה כל ימיה כמ"ס. וכי תימא כיון שהרמז"ס ס"ל לאסור צנתפטמה כל ימיה, למה לא פי' דצרי ר"ח כן. כבר כתבתי דדייק מדצרי המשנה דאיירי צוז"ג, אבל היכא דליכא זוז"ג אסור. ובעל ש"ך לא עיין צוה.

ונלמד מזה עוד דין חדש, דלפי מאי דקי"ל (עי' ש"ך יו"ד סי' קמז ס"ק כו) זוז"ג לכתחלה אסור, א"כ צהמה שאכלה דצרים אסורים אסור לכתחלה לשוחטה עד אחר מעת לעת, אע"פ שאכלה דצרים המותרים. וצדיעצד שרי, דזוז"ג מותר צדיעצד.^י ודווקא אם אכלה כשיעור

שיכולה לעמוד מעת לעת בלא אכילה אחרת, אבל משום דצרי מועט אין לאסור לכתחלה לשוחטה. ומשום הכי אין נוהרים לשחוט תרנגולים המנקרים צאשפה ואוכלים תולעים ודצרים אסורים לשהותן מעת לעת.^י

הרי ציארנו צנדון דידן העגל אסור לכ"ע אף לדעת הרמז"ס, כיון שינקת כל ימיה מן הטריפה ולא אכלה דצרים המותרים צינתיים, דלא הוי זוז"ג.^י

אמנם גוף השאלה אם העגל אסור מחמת אמו שגדרסה מן הוצא, יצא"כ על פי השיטה פלוגתא דר"א ור"י הנ"ל. והנה עיקר דין זה יצא"כ ממ"ס צטור וצשו"ע סי' ע"ט (סע' ג): והנולד מן הטריפה מותר. וכחצ צ"י: הכי משמע [ממה דאמרינן] צפ"ק דצינא (ו ע"א) וכי מה צין זה לעגל שנולד מן הטריפה. וצפרק צהמה המקשה (עה ע"א) גצי בן פקועה, שאם היתה אמו טריפה ניתר צשחיתת עצמו וכו' עכ"ל.

ולענ"ד נראה שאין זה עיקר מקור דין זה. אלא הוא מצא"כ צפרק אלו טריפות (חולין) דף נ"ח (ע"א), אהא דתנן ולד טריפה [ר' אליעזר אומר] לא יקרצ על גצי המצח, ר' יהושע אומר יקרצ. צמאי קמיפלגי, כשעיברה ולצסוף נטרפה, ר"א סצר עוצר ירך אמו ר' יהושע סצר עוצר לאו ירך אמו הוא. אי הכי אדמיפלגי לגצוה לפלגי להדיוט, להודיעך כחו דר' יהושע, ולפלגי להדיוט להודיעך כחו דר' אליעזר, כח דהיתרא עדיף וכו'. ומסקינן, והלכתא צוכר כל שנים עשר חדש וצנקצה כל שאינה יולדת וכו' (עכ"ל הגמ').

וא"כ לפי מאי דקי"ל דטריפה אינה יולדת, וכדמסקינן בגמ' הנ"ל וצנקצה כל שאינה יולדת, וכן כחצ הטור והשו"ע סי' נ"ז (סע' יח), א"כ פליגי ר' אליעזר ור' יהושע כשעיברה ואח"כ נטרפה, (לאפוקי ממ"ס צגמ' צתחילה דפליגי צנטרפה ואח"כ עיברה, דזהו דווקא אם

ואסור. ועי' לעיל בריש הסימן. י. וכ"כ הפמ"ג הנ"ל בדעת פיהמ"ש, וראי' מגמ' ע"ז מט ע"א פרה תרזה הרי דמע"ל לא סגי. ועי' במגד שמים שדוחה הראי'. יח. דין זה הובא בבאר היטב יו"ד סימן ס' סק"ג. יט. דין זה דדבר מועט מותר הובא בפת"ש שם סק"ב. כ. עי' בשו"ת פני יהושע ח"א יו"ד סי' ד שכתב בעובדא

וכ"כ בפיהמ"ש שם. יז. י"ל כוונתו דטעמא דרחב"א משום זוז"ג, אבל בכה"ג שלא אכלה מע"ל דברים אסורים אפי' רחב"א מודה דמותר וכנ"ל. ט. צ"ל בהיפוך: אפי' ר"י דס"ל זוז"ג מותר מודה בזה דאסור דהוי חד גורם. ודו"ק. ט. דאם אכלה בכל שחרית חשוב כל גדילתה ממנה אפי' אכלה היתר בינתיים, דהוי חד גורם

טריפה יולדת עיי"ש), וא"כ הלכה כר' יהושע דס"ל דעובר לאו ירך אמו, וא"כ הולד כשר לגזוה וכש"כ להדיאו. דליכא למימר דהלכה כר' אליעזר דס"ל דעובר ירך אמו, שהרי ר' אליעזר שמותי הוא ואין הלכה כמותו. וכהאי גוונא כתבו התוס' (חולין) שם (נח ע"א) ד"ה צמאי קמייפלגי וכו': דא"כ קם אמימר כר' אליעזר דשמותי הוא עכ"ל^{נא}. ומשום הכי פסק הטור דהנולד מן הטריפה מותר, כר' יהושע דעובר לאו ירך אמו הוא.

ואע"ג דבחז"מ סי' שצ"ט (סע' א) פסק דפרה שהזיקה גוצה חלי נזק ממנה ומולדה מפני שהיא כגופה וכו', אלמא דס"ל דעובר ירך אמו. יש לחלק בין דין נגיחה לדין טריפה. וכן כתבו התוס' צ"ק דף מ"ז ע"א ד"ה מאי טעמא גופא היא וכו': אור"י דבכל מקום עובר ירך אמו היא, לצד לענין טריפה. דכיון דיש לו חיות בפני עצמו ליכא למימר שנטרף עם אמו, וכן הלכה בכל מקום עובר ירך אמו לצד מטריפות וכו'. וכן כתבו התוס' שם (חולין נ"ח ע"א) ד"ה והלכתא וכו': אע"ג דעלמא עובר ירך אמו היא, לענין טריפות שאני דחלוי בחיות בהמה, ועובר יש לו חיות בפני עצמו וכו' עכ"ל. ונראה לענ"ד כוונת התוס', דאפי' למ"ד טריפה חיה מ"מ יש לולד חיות בפני עצמו.

אבל לשון הרשב"א (תורת הבית הארוך צ"צ ש"ג נה, צ) שהביא צ"י (יו"ד סי' ע"ט (סע' ג), וז"ל דדין זה: שאע"פ שאמרו (תמורה ל ע"צ) עובר ירך אמו הוא, הרי אמרו (חולין מז ע"א) טריפה אינה חיה, וכיון שאין איסורה של אם אלא מחמת שאינה חיה, ועובר זה חי הוא ואין חיותו חלוי בחיי האם, חי הוא ומותר עכ"ל. וקשיא על דבריו, דא"כ הו"ל להגמ' הנ"ל (חולין נח ע"א) לאוקי פלוגתא ר' אליעזר ור' יהושע הכי, דכולי עלמא עובר לאו ירך אמו הוא, ופליגי אם טריפה חיה אם לא. שהרי איכא מ"ד דס"ל טריפה חיה, דאם טריפה אינה חיה א"כ

והנה הרא"ש צפרק שור שנגח את הפרה (צ"ק פ"ה סי' ג) כתב, וז"ל: אמר רבא פרה שהזיקה גוצה מולדה מ"ט גופה היא. ומיהו טריפה שילדה ולד מותר הוא, דהא רבא גופא אמר פרק בהמה המקשה (עה ע"א) השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי מותר, מ"ט ארבע סימנים אכשר ביה רחמנא וכו' עיי"ש עכ"ל. ובש"ע סי' י"ג ס"ג: אם לא שחט וכו' או שנמצא טריפה וכו' טעון שחיטה לעצמו וכו' (עכ"ל). והרי מכל זה מצוה דולד טריפה שרי.

וא"כ צנידון דידן שצא בשאלה, אף לסדרת האומרים דיש לזאב דריסה בגסה ואמו טריפה, מ"מ הולד שרי. מלכד מה שיש להחיר צנידון דידן, שהרי רמ"א פסק צסי' נ"ז (סע' א) דאין דרוסה בגסה^{נד}, וא"כ גם אמו כשרה. דאין סברא לחלק בין טריפת דרוסה לשאר ולד טריפה, דמאי שנא.

אחר שכתבתי זאת ראיתי צט"ז סוף סימן ע"ט (פק"ה) בשם מהר"ף, שהניח דין זה בצ"ע ע"ש. משמע דס"ל לחלק בין ולד דרוסה לולד שאר טריפות, ולענ"ד נראה כמ"ש דאין לחלק. ואדרבה יש להקל טפי, מאחר דיש לסמוך על סדרת האומרים דאין לזאב דרוסה בגסה^{נד}. ונראה שגם מהר"ף וצעל ט"ז לא נסתפקו אלא בדרוסת ארי שטריפה לכולי עלמא, אבל צנידון דידן בדרוסת הזאב

דברי שאול יוסף דעת סי' עט ס"ג דס"ל כרבינו. נה. ע"ש בט"ז סק"י ושי"ך סק"ה. נד. בדברי שאול יוסף דעת יו"ד סי' עט ס"ג הביא ראי' לרבינו מפסקי תוס' סנהדרין פ' הגשרפין [סי' קמב] שכתבו וז"ל: בכל מקום עובר ירך אמו בר מלענין טריפות או טריפה ארי עכ"ל. הרי דנקטו דוקא ארי משום דיש דרוסת ארי בגסה אבל בזאב י"ל כיון דאין דרוסה כ"כ ממילא לא עבר הטפה כ"כ גם לולד. עכ"ד. ומשמע שהבין כוונתם דטרפה ארי אכן אסור וכהט"ז, ולכא"י יש לפרש איפכא, דגם טריפה ארי הולד מותר וכרבינו.

כה"ג טעם להתיר משום דלא מיקרי נתפסמה כל ימייה דמסתמא י"ל דאכלה אכילות אחרות ג"כ ע"ש. נא. וכ"כ התוס' בסנהדרין פ' ע"ב ד"ה עובר ירך אמו. נב. בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' נד כתב לתרץ, וז"ל: דבתמורה דף ל' מבואר דפלוגתא דר"א ומחלוקתו הוא ג"כ לענין רובע ונעבד וכל האסורים לגבי מזבח אי ולדותיהן מותרין או לא, ושם ע"כ צריך אתה לומר דפליגי בחדא מהנך תרתי אי עובר ירך אמו הוא או בזו"ג, על כן הוצרך הש"ס לפרש דגם בולד הטריפה בהא פליגי, נמצא דדברי הרשב"א והתוס' נכונים עכ"ל. ועי'

דאיכא למ"ד אין דרוסה צגסה, פשיטא דיש להכשיר מטעמא שכתבתי^ה.

דומה לפני מעיים דמגופה הוא, וכשהאדים הצטר נגד הצני מעיים, כיון שהם מגופן סופן צני מעיים לנקוט, משא"כ צולד.

ועוד דאפי' דדרוסת ארי דליכא פלוגתא יש לזדד להחיר, משום דדרוסת הצהמה עצמו אס האדים הצטר כשרה, רק שרריך שיאדים כנגד הצני מעיים, כמבואר צסי' נ"ז (סע' טו). א"כ הכא גצי ולד טריפה, (ד)אע"ג דהאדים צטר האס כנגד הצני מעיים, כיון שלא האדים צטר כנגד צני מעיים שלו, יש להכשיר. והוי כמו האדים הצטר נגד הסימנים, ולא צסימנים עצמן. וכי תימא דהולד עצמו הוא כמו צני מעיים, וא"כ יש להטריף. הא ליתא, שהרי [מבואר] צגמ' תמורה הנ"ל [ד]הולד מאוירא קרצי, ופירש"י אחד לישנא: ולד צמעי צהמה אינו אדוק צגופה, אלא תלוי צאויר ומעצמו הוא נוצר וכו', כנ"ל. א"כ אינו

וגם יש להחיר צנדון דידן מכה ספק ספיקא, דשמא אין לואצ דריסה צגסה וגם אמו כשר, ואח"ל דיש דריסה צגסה דלמא אין הדריסה מזיק לולד משום דמאירא קרצי. ואע"ג דהוי ספק צמרא חסרון ידיעה, הא יש פוסקים דס"ל דגצי ספק ספיקא הוי חסרון ידיעה ספק כמו שהזכירו האחרונים, והארכתי צמקום אחר (עי' לקמן סי' קנז, קסו, קעא). וגם נתצאר מכל הנ"ל דאס עגל ינק מן הטריפה, אסור לשוחטו לכתחלה עד אחר מעט לעת, כמו צציארנו לעיל. הנלע"ד כתבתי.

הצעיר יעקב בלא"א החסיד מוהר"ר שמואל זלח"ה.

תשובה זו הובאה בספרים:

◇ באר היטב יו"ד סי' נז סק"י, [ועי' פת"ש שם סק"ד], באה"ט שם סי' ס סק"ג. ◇ פתחי תשובה שם סק"ב. ◇ פרי מגדים שם סי' עט משב"ז סק"ה [ועי' משמרת שלום שם], ושפ"ד סק"ח. ◇ גיליון מהרש"א יו"ד סי' א סע' א [שני פעמים], שם סי' עט ט"ז סק"ה. ◇ משנה למלך ה' איסורי מזבח פ"ג הי"ד ד"ה וכן [ציין וכתב: ודו"ק]. ◇ שו"ת תשובה מאהבה ח"ג יו"ד סי' שכה [דן בזה באריכות, ומבאר כוונת המשנה למלך הנ"ל, וכתב: מה שראיתי בשו"ת בית יעקב דברים יפים וחריפים]. ◇ שו"ת שבות יעקב ח"א סי' נד. ◇ לחם הפנים יו"ד סי' נז סק"ה. ◇ שו"ת אסיפת גאונים סי' סח. ◇ שו"ת גאוני בתראי בסופו במכתב מהרי"א אב"ד טיקטין. ◇ שו"ת גור אריה יהודא ח"א יו"ד סי' ג [כל התשובה]. ◇ יד דוד תמורה דף לא ע"א [מיישב קו' רבינו על התוס']. ◇ נחלת עזריאל חולין דף נט ע"א תוד"ה והלכתא [השיג]. ◇ לבושי שרד חידושי דינים ליו"ד ס"ק פ', ובספרו שו"ת נאות דשא סי' לו ד"ה ולענין הולד [הביא דברי רבינו וכתב: גם הפמ"ג משמע שמסכים לדבריו ודבריהם נכונים], ובד"ה איברא [כ' בא"ד ומ"מ הבי"ע בנידון ידי' יפה התיר, וביאר כוונת רבינו דא"צ ס"ס גמור רק דעיקר כוונתו כיון דמעיקר הדין שרי דרוסת הזאב בגסה, הבו דלא לסיף עלה בולד שינקה ע"ש]. ◇ דברי שאול יוסף דעת ח"א יו"ד סי' עט ס"ג [דף כ ע"ב]. ◇ שו"ת אמרי אש יו"ד סי' ל [ועי' במהדור"ה בליקוטי הערות שם עוד מ"מ בנידון]. ◇ שו"ת טוב טעם ודעת מהד"ת סי' רלו [ח"ב עמ' שו]. ◇ גזי חיים [פאלאגין] מערכת אות סב - תרנגולים. ◇ שאילת יצחק יו"ד סי' מט. ◇ ישרי לב אות ע סק"ג [עוף הנקרא פאטה שאסר הרב בעי חיי בחי"ד ולפי דברי רבינו העוף מותר ע"ש]. ◇ שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קמו ענף ד ד"ה והנה הפמ"ג עמ' רנה טור ב [יישוב הסברא דהמתנת מעל"ע מהני אפי' לאכילת איסור כל ימיה].

בענין נתפסם באיסור עיין עוד:

◇ שו"ת רבינו יצחק הגדול מפונזא סי' לא [ובהערות שם]. ◇ שו"ת פני יהושע ח"א יו"ד סי' ד.

א' ותוכן דבריו דולד זה יש לו ב' איסורין א' שינק מן הטריפה כמ"ש רמ"א סי' ס' וא' מטעם חשש דרוסה, והעלה בדרוסת ארי יש להסתפק משא"כ בזאב דיש מתירין גם האם אין לאסור הולד יע"ש. ולדבריו אף משום ינקה כל ימיה מטריפה אין לאסור בזאב דאמו גופא ספיקא הוה, גם נתפסמה כל ימיה הוה ספיקא דפלוגתא הוא וכמש"כ בריש דבריו דף ספק ספיקא וכו' עכ"ל הפמ"ג. ועי' במשמרת שלום על הפמ"ג שם. וע"ע בשו"ת כח שור סי' ד'.

נה בשבות יעקב הנ"ל כתב וז"ל: ומוטל עלינו להפך בזכותיה דמהר"ף שהיה גדול בדורו וכו', ע"כ נ"ל לתרץ ולומר דעד כאן לא קאמר הש"ס והפוסקים להתיר ולד הטריפה אלא דאין חשש בולד מחמת טריפות האם משום דעובר ירך אמו היא זה לא אמרי' כיון דבולד עצמו אין חשש טריפות בגופו, אבל בדרוסה שחשש שארס הדרוסה פגע בולד עצמו מזה לא מיירי עכ"ל. אמנם בפמ"ג סי' עט משב"ז סק"ה משמע דס"ל לרבינו, וז"ל: ועי' שו"ת בית יעקב סי'

שאלה ב

בענין המסור, אי רשאי להורגו בידים או ע"י תחבולות.

תשובה. דין זה מצאנו בפירוש בחו"מ צ"י ס"י שפ"ח סעי' ט"ו, וז"ל: מי שמוחזק דשלשה פעמים מסר ישראל או ממונס, מצקשים ענה ותחבולה לצערו מן העולם. וכתב רמ"א בהג"ה: ע"י גרמא, אע"פ שאסור להורגו וכו' עכ"ל. והוא מדברי תשובת הרא"ש (כלל י"ו ס"י א) שהציא הטור שם. וכתב עוד שם (הטור צ"ח הרא"ש): וכן מותר להשתדל מיתמו ע"י עכו"ם, דהוי כמו הורדה לצור וכו'. וכ"כ הסמ"ע שם (ס"ק סה).

והנה לסברא זו יש מקום עיון, ותחלה נריך שמדע שרש"ל פרק הגזול בתרא (יש"ש צ"ק פ"י) ס"י נ' חולק על תשובת הרא"ש הנ"ל, ופוסק דע"י עכו"ם הוי כאילו הורגו בעצמו, דכחתי יש שליח לדבר עזירה, [ואף שאין שליחות לגוי לקולא אצלן לחומרא] הוי כאילו הרגו ממנש, דוקא הורדה לצור שרי אצל ע"י עכו"ם אסור וכו' עכ"ל^א.

ודבריו תמוהים בעיני, דהרי הא דקי"ל (חו"מ ס"י קפ"ב סעי' א) דאין שליח לדבר עזירה הני מילי היכא דהשליח צר חיובא, אצל אס אינו צר חיובא הוי שליח לדבר עזירה כמ"ס רמ"א בחו"מ ס"י קפ"ב (ס). וא"כ צנידון דידן הוי הכותי צר חיובא, שהרי מצווה על שפיכת דמים, והוא אחד משבע מצוות בני נח כדאיכתא בסנהדרין דף נ"ו (ע"א). וא"כ אפילו את"ל דיש שליח לדבר עזירה^ב [צנזוי] לחומרא, לענין הריגה הוי צר חיובא כמו ישראל, ושרי משום דאין שליח לדבר עזירה^ג.

ואפשר לתרץ דברי רש"ל, דס"ל כמ"ס צ"י ס"י שפ"ח צ"ח רש"י (שו"ת המשצ"ח ח"א ס"י קטו) מי ששלח שליח למסור, אס השליח הוחזק לעשות חייב המשלחו, ואין לומר אין שליח לדבר עזירה הו"ל הוחזק צדק. וכ"כ בהגהות שו"ע ס"י שפ"ח (סעי' טו). וכתב שם צ"י צ"ח רש"י מילתא בטעמא, דלא תימא אין שליח לדבר עזירה דלא מייסטר דהאי טעמא אלא בישראל, אצל אס הוחזק צמסור וצאנא לאו ישראל הו", כמ"ס הרמב"ם צ"ח ע"ד (פ"א ה"י) המוסרים הם פחותים מן העכו"ם. כיון שכן אין למשלח טענה לפטור משום דברי הרב וכו', שזה מפורסם שאינו שומע לדברי הרב וכו', עכ"ל צ"י סוף ס"י שפ"ח ע"ש.

וא"כ י"ל כוונת רש"ל דס"ל כהרשב"ץ דכל שהוחזק לעשות הוי ככותי, אלמא דכחתי לא שייך צר חיובא, ולא שייך לומר דברי הרב ודברי התלמיד וכו', דודאי הכותי לא ישמע לדברי הרב כיון שאינו מקיים שבע מצוות בני נח, כמו שדרשו רז"ל צ"ק (לח ע"א) על פסוק (מצקוק ג ו) עמד וימודד ארץ ראה ויתר וגו', ראה שאינם מקיימים. ופשיטא דלא עדיף מישראל שהוחזק צדק.

אבן לענ"ד דברי הרא"ש עיקר, לפי שמלאכי בתרומת הדשן ס"י רצ"ט דלא ס"ל כהרשב"ץ הנ"ל, וגם לא ס"ל כסברת צ"י הנ"ל, וגם לא ס"ל כדברי רש"ל הנ"ל. וא"כ יש לתמוה על הרמ"א צ"ח ע"א (הי"ל) שפסק צפשיטות כדברי הרשב"ץ. והוא דשם בתרומת הדשן כתב לענין סירוס, צעכו"ם הלוך תרגולים כדי לסרסן אס

לאינש דעלמא, משא"כ במסור שמותר אף לישראל להורידו לבור וא"כ העכו"ם עכ"פ אינו מצווה עליו שלא להורגו, וא"כ יש שלד"ע והוי כאילו הורגו הישראל בידים עכ"ד. ומדברי רבינו מבואר דחולק ע"ז, וס"ל דהגוי מיקרי בר חיובא שאסור להורגו בידים ודו"ק. [וי"ל דרבינו והשבו"י פליגי אי המסור דדינו כרודף נחשב כגברא קטילא במה דמותר להורגו ע"י גרמא, ואם נאמר דהוי כגברא קטילא עכ"ל דמה שאסור להורגו בידים אינו גרמא רציחה ממש אלא הוא דין חדש דנאמר במסור דמורידין ע"י גרמא דוקא, ולכן י"ל דדין זה לישראל דוקא נאמר ולא לגוי וכן ס"ל להשבו"י, ורבינו ס"ל

א. בענין שליחות בגוי יש כמה נידונים. הא' אם יש שליחות מישראל לגוי לחומרא ע"י יו"ד ס"י קסט ס"ו, והיש"ש נקט דאיכא שליחות לחומרא, ואת"ל דלחומרא איכא שליחות מישראל לגוי האם אמרי' בזה אין שלד"ע. הב' אם יש שליחות מגוי לגוי, ואת"ל דאיכא שליחות מגוי לגוי אם אמרינן בזה אין שלד"ע. ועיקר הגדון בתשובה זו הוא בענין אין שלד"ע. ג. נראה דר"ל במידי דהוי עבירה לישראל ולא לגוי, דבזה איכא שליחות לחומרא ויש שלד"ע כיון דהגוי אינו בר חיובא. ג. בשו"ת שבות יעקב ח"א ס"י קסד כתב לתרץ דעת הרש"ל, דאף דעכו"ם מצווה על שפיכות דמים היינו דוקא